

W związku z licznymi pytaniami oraz wątpliwościami zgłaszanymi do Ministerstwa Rozwoju Regionalnego odnośnie do ewentualnych konfliktów z obszarami Natura 2000 planowanych do wsparcia w ramach środków wspólnotowych inwestycji infrastrukturalnych poniżej publikujemy odpowiedź na najczęściej zadawane pytania. Informacja jest przeznaczona dla użytkowników sieci nie zajmujących się zawodowo projektami infrastrukturalnymi.

Jednocześnie informujemy, że szczegółowe informacje odnośnie do procedury oddziaływania na środowisko dla Wnioskodawców projektów infrastrukturalnych zostały zamieszczone w *Wytycznych w zakresie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć współfinansowanych z krajowych i regionalnych programów operacyjnych*, a pełna informacja odnośnie sieci Natura 2000 w Polsce jest dostępna na stronach Ministerstwa Środowiska - <http://natura2000.mos.gov.pl/natura2000/>.

Czy jest możliwa budowa inwestycji infrastrukturalnych na obszarach objętych siecią Natura 2000 ?

Generalnym wymogiem przepisów prawa unijnego, a w ślad za nim prawa polskiego, jest zakaz prowadzenia na obszarach Natura 2000 i w ich sąsiedztwie działań, w tym w szczególności lokalizowania obiektów, których budowa lub wykorzystywanie mogłyby negatywnie wpływać na taki obszar. Od tej reguły są jednak pewne wyjątki, czego przykładem są między innymi zrealizowane, pomimo kolizji z obszarami Natura 2000, inwestycje drogowe w ramach środków wspólnotowych w Hiszpanii, Grecji, Portugalii.

Podstawowym zadaniem inwestora, już na etapie prac koncepcyjno-projektowych, jest poszukiwanie takiej lokalizacji, która byłaby jak najmniej szkodliwa dla środowiska, a zwłaszcza dla tych elementów dziedzictwa przyrodniczego, które chcielibyśmy zachować w nienaruszonym stanie dla następnych pokoleń. Niestety takie kolizje są w wielu przypadkach nieuniknione. Dotyczy to zwłaszcza, tzw. inwestycji liniowych, czyli dróg, tras kolejowych, linii energetycznych, czy rurociągów. Tylko teoretycznie ilość wariantów przebiegu takiej inwestycji z punktu A do B jest nieograniczona. W praktyce o wyborze konkretnej trasy decyduje szereg czynników – przeszkody terenowe, dotychczasowy stan zagospodarowania, wreszcie zasady ochrony przyrody i krajobrazu. Dlatego projektowanie takich tras jest czasochłonne i często sprowadza się do wyboru wariantu nie tyle nieszkodliwego dla środowiska, ale powodującego najmniej potencjalnych szkód przyrodniczych.

Przepisy prawa chroniące obszary Natura 2000 przewidziały takie przypadki. Jednak zgoda na realizację takiej inwestycji jest możliwa jedynie pod warunkiem, że:

- występuje nadrzędny interes publiczny;
- **brak jest rozsądnej alternatywy dla wybranego wariantu inwestycji (!)**;
- inwestor zapewni kompensację przyrodniczą.

Przed wystąpieniem z wnioskiem o zezwolenie na budowę drogi, linii energetycznej, czy rurociągu, inwestor musi zatem wykazać, że wziął pod uwagę możliwe warianty przebiegu trasy, zidentyfikował wszystkie miejsca gdzie mogłyby wystąpić szkody, jest w stanie części z tych szkód zapobiec, a w stosunku do nieuniknionych kolizji potrafi powstające tam szkody zrekompensować w innym miejscu (np. odtworzyć zlikwidowane oczko wodne, albo zalesić teren co najmniej równy powierzchnią temu, który został zajęty

przez inwestycję) oraz porównać te warianty z wykorzystaniem jasnych, obiektywnych kryteriów.

Powyższe informacje winny zostać zawarte w raporcie o oddziaływaniu na środowisko sporządzanym dla inwestycji. Raport podlega ocenie właściwego urzędu, który wybiera wariant realizacyjny powodujący najmniejsze szkody w środowisku. Postępowanie takie powinno być prowadzone w sposób zapewniający udział i możliwość wyrażania opinii przez zainteresowanych obywateli.

Wszystkie te kwestie są uregulowane w ramach ustawy Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o ochronie przyrody.

Czy obszary sieci Natura 2000 są przeszkodą w prowadzeniu inwestycji?

Nie, i nie powinny być postrzegane w taki sposób. Wszystkie reguły ochrony przyrody wprowadzono jedynie po to, aby planiści i budowniczy tak planowali swoje przedsięwzięcia, aby ich skutki środowiskowe były jak najmniejsze. Naprawdę, nie ma żadnego racjonalnego powodu, aby w środku puszczy, stanowiącej ostoję dla coraz mniej licznych dzikich zwierząt i cennych gatunków roślin budować nowe fabryki, czy choćby osiedla mieszkaniowe. Człowiek ma dość miejsca do prowadzenia swojej działalności gospodarczej poza terenami chronionymi.

Warto przy tym przypomnieć, że dyrektywy unijne wprowadzające Ekologiczną Sieć Obszarów Natura 2000 podkreślają, że ich celem nie jest wyłączenie tych terenów z dotychczasowych form użytkowania. Można nawet powiedzieć więcej, obecne bogactwo przyrodnicze znacznej części z nich jest wynikiem zgodnej koegzystencji człowieka i pozostałych mieszkańców naszego globu przez stulecia. Idzie o to, aby tej delikatnej równowagi nie niszczyć poprzez nieprzemysłane działania.

Warto pamiętać, że choć trudno ocenić finansowo wartość takich obszarów to w świetle zgromadzonej dotychczas wiedzy, trudno przecenić ich wartość dla zachowania różnorodności biologicznej, a w szczególności dla ochrony ginących gatunków flory i fauny, często na skalę europejską. Wiemy bowiem, że im bogatsze gatunkowo środowisko, tym łatwiej jest mu się przystosować do zachodzących w przyrodzie zmian, choćby takich jak ocieplenie klimatu. Ekosystemy ubogie gatunkowo są bardziej narażone na klęski ekologiczne, a żyjący na ich terenach człowiek, na życie w coraz gorszych, pustynnych warunkach.

Dawniej budując drogi czy linie wysokiego napięcia człowiek nie zwracał uwagi na ich wpływ na środowisko i tym samym często niszczył tereny cenne przyrodniczo, degradował środowisko. Obecnie znane są metody zapobiegania takim zjawiskom, a inwestorzy coraz bardziej zwracają uwagę na kwestie związane z ochroną środowiska i są w stanie stosować skuteczne metody ograniczania szkód.

Warto pamiętać, że wydatki związane z ochroną środowiska w ramach projektów infrastrukturalnych finansowanych ze środków Unii Europejskiej podlegają refundacji, natomiast zrealizowanie inwestycji z naruszeniem wymogów prawa wspólnotowego może spowodować, że projekt nie będzie mógł otrzymać dofinansowania, a jeżeli już otrzymał – dotacja będzie musiała zostać zwrócona.

Ustanowienie obszaru Natura 2000 nie powinno ograniczać działalności lokalnej społeczności. Ten rodzaj ochrony obszarowej nie blokuje możliwości inwestycji budowlanych czy infrastrukturalnych.

Zgodnie z przepisami, dla obszarów Natura 2000 nie ustanawia się zakazów, tak jak dla innych form ochrony przyrody, np. parków narodowych. Ochrona na obszarach Natura 2000 opiera się przede wszystkim na ograniczaniu podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.

Przedsięwzięcia, których realizacja jest obojętna dla przedmiotu ochrony mogą być realizowane.

Istnieją również okoliczności, w których można udzielić zgody na realizację inwestycji ewidentnie szkodliwej dla przyrody obszaru sieci Natura 2000. O tym czy dana inwestycja może być realizowana przesądza procedura oceny oddziaływania na środowisko wdrożona do prawa krajowego do przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska.

1. Organy administracji mają prawo udzielić zgody na realizację przedsięwzięcia znacząco negatywnie oddziałującego na obszar Natura 2000. Ma to miejsce, gdy spełnione są **jednocześnie** 3 warunki, określone w art. 34 ustawy o ochronie przyrody:
 - 1) projekt musi być uzasadniony nadrzędnym interesem publicznym. Interes ten musi mieć charakter trwały i dotyczyć np. ważnych aspektów bezpieczeństwa publicznego, warunków zdrowotnych lokalnych społeczności itd. Inwestycje kwalifikujące się jako inwestycje celu publicznego w myśl polskiego prawa (zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. Nr 46 poz. 546 z późn. zm.) mogą także stanowić przedsięwzięcia realizujące nadrzędny interes publiczny w znaczeniu dyrektywy siedliskowej.
 - 2) należy wykazać brak możliwości alternatywnych metod osiągnięcia celu przedsięwzięcia.
 - 3) zostanie wykonana kompensacja przyrodnicza w celu zapewnienia integralności obszaru Natura 2000 i zachowania spójności sieci obszarów Natura 2000.

Wszystkie inwestycje, które nie będą wykazywały się znaczącym negatywnym wpływem na obszary Natura 2000, będą mogły być bez przeszkód realizowane.

W jaki sposób mieszkańcy Polski oraz organizacje pozarządowe mogą wziąć udział w procesie wydawania decyzji umożliwiających rozpoczęcie budowy ?

Zarówno przepisy prawa polskiego, jak i wspólnotowego zakładają udział społeczeństwa w procesie podejmowania decyzji. Zanim inwestor rozpocznie prace projektowe winien uzyskać tzw. decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia (decyzja środowiskowa). Uzyskania decyzji środowiskowej wymagają planowane przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko wymienione w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko A także planowane przedsięwzięcia, inne niż wymienione w rozporządzeniu, które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony, jeżeli może ono znacząco oddziaływać na ten obszar . Przed

wydaniem takiej decyzji wymagane jest przeprowadzenie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko. Podstawowym dokumentem sporządzanym w trakcie postępowania jest raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko.

Aby uzyskać taką decyzję inwestor musi przygotować ww. raport z oceny oddziaływania na środowisko i przedstawić go lokalnym władzom i opinii publicznej. Dokument taki w sposób obiektywny musi opisywać wpływ planowanej inwestycji na środowisko naturalne jako całość oraz na jego poszczególne elementy – w szczególności na roślinność, zwierzęta, jakość wody i powietrza, a w konsekwencji wpływ na jakość życia i zdrowie okolicznych mieszkańców. W raporcie należy również opisać warianty realizacyjne inwestycji, jakie podczas prac koncepcyjnych i projektowych brano pod uwagę i podać przekonujące uzasadnienie lub rekomendację dla wyboru konkretnego wariantu.

Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wykładany jest do wglądu, w ramach konsultacji społecznych, w urzędzie wydającym decyzję i **każdy (!) zainteresowany ma prawo złożyć do niego swoje uwagi**. Uwagi i wnioski zgłoszone w ramach procedury organ właściwy do wydania decyzji środowiskowej ma obowiązek rozpatrzyć. W uzasadnieniu decyzji należy zawrzeć informacje o sposobie uwzględnienia uwag i wniosków zgłoszonych w ramach konsultacji ze społeczeństwem.

Aby to ułatwić, wykonawca raportu musi obowiązkowo dołączyć do niego streszczenie napisane w języku niespecjalistycznym. Nietechniczne streszczenie winno być tak napisane, aby zawarte w nim informacje i wnioski były w pełni zrozumiałe dla wszystkich zainteresowanych, również tych nie posiadających specjalistycznego wykształcenia.

Uwagi zgłoszone przez uczestników procesu konsultacji, jak również przez uprawnione urzędy i instytucje są zbierane przez urząd odpowiedzialny za określenie środowiskowych warunków zgody na realizację inwestycji, który musi je wszystkie rozpatrzyć (choć nie ma obowiązku uwzględnienia każdego ze zgłoszonych postulatów, w uzasadnieniu decyzji powinien podać dlaczego niektóre ze zgłaszanych wniosków lub zastrzeżeń odrzucił lub uznał za nieistotne dla ostatecznego rozstrzygnięcia). Po zakończeniu tej procedury powstaje raport końcowy zawierający rekomendacje dla inwestora oraz zostaje wydana decyzja środowiskowa umożliwiająca staranie się przez inwestora o pozwolenie na budowę. W decyzji tej urząd nakłada obowiązek wypełnienia konkretnych warunków środowiskowych.

Gdzie można znaleźć taki raport i czy konsultacje raportu są również prowadzone ze specjalistami?

Raport jest udostępniany w formie papierowej do wglądu w siedzibie urzędu, który będzie wydawał decyzję środowiskową dla inwestycji oraz podlega uzgodnieniom z odpowiednimi urzędami (organami), w tym, wydziałami urzędów (np. wydziały ochrony środowiska, które uzgadniają warunki środowiskowe dla realizacji przedsięwzięcia np. gdy to dotyczy dróg krajowych i autostrad konsultacje są prowadzone z Głównym Inspektorem Sanitarnym i Ministrem Środowiska). Często inwestor i np. gmina czyli organ wydające decyzję umieszczają również raport na stronie internetowej, a organ obowiązkowo musi zamieścić informację o wyłożeniu raportu do wglądu. Minimalny czas wyłożenia raportu zgodnie z prawem polskim to 21 dni. Jeśli inwestycja przecina obszar Natura 2000 bądź przebiega w jego pobliżu konieczna jest konsultacja z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.

Co się dzieje w przypadku jeśli dana inwestycja będzie miała negatywny wpływ na środowisko?

Jeśli w ramach prac nad oceną oddziaływania na środowisko zostanie stwierdzone, że inwestycja będzie miała negatywny wpływ na środowisko lub któryś z jego elementów, i że wpływ ten jest nieunikniony, musi zostać wykazane, że: inwestycja realizuje ważny cel publiczny, w związku z czym nie można odstąpić od jej przeprowadzenia, inwestor musi zaproponować konkretne działania ochronne i kompensacyjne. Część z nich może dotyczyć wyłącznie kwestii organizacyjnych np. w przypadkach, gdy w pobliżu planowanej inwestycji gniazdują ptaki, nie wolno prowadzić prac w ich okresie lęgowym. Wydłuża to wprawdzie okres realizacji inwestycji, ale chroni jednocześnie „naturalnych mieszkańców” danego terenu. Należy pamiętać, że działania ochronne dotyczą nie tylko momentu prowadzenia budowy, ale również okresu eksploatacji powstającego elementu infrastruktury – służyć temu może np. budowa i utrzymywanie we właściwym stanie ekranów akustycznych chroniących mieszkańców przed nadmiernym hałasem, tzw. przejść dla zwierząt nad drogami (jeśli droga przebiega na trasie przejścia dzikich zwierząt), czy urządzeń gospodarki wodami opadowymi zapobiegających podtopieniom, czy przesuszeniem terenu.

W przypadkach, gdy nie jest możliwy żaden inny wariant inwestycji i musi ona przebiegać przez tereny cenne przyrodniczo inwestor musi zapewnić także kompensację przyrodniczą. Jeżeli szkody w środowisku polegają przykładowo na wycince drzew, likwidacji lokalnych strumyków, czy oczek wodnych, niszczeniu łąk, czy niszczeniu żerowisk albo lęgowisk zwierząt potrzebne są szerzej zakrojone działania kompensacyjne. W pobliżu inwestycji, w spełniających określone warunki miejscach, tworzy się np. nowe ostoje umożliwiające przeniesienie się tam dzikich zwierząt, ptaków bądź płazów. W takim przypadku może to oznaczać konieczność przeniesienia np. oczka wodnego wraz z roślinnością i płazami w inne miejsce, bezpiecznie oddalone od inwestycji. Często na takich terenach sadi się odpowiednie rośliny, które stanowią atrakcyjne źródło pożywienia lub miejsce schronienia i zachęcają zwierzęta, ptaki i owady do przeniesienia się.

Zakres i rodzaje takich działań powinny być każdorazowo ustalone przed wydaniem zgody na realizację przedsięwzięcia na podstawie wyników postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko. Mamy już w Polsce szereg przykładów inwestycji, w tym inwestycji drogowych, gdzie działania takie skutecznie zrealizowano i mogą być one traktowane jako wzorzec dla innych przygotowywanych przedsięwzięć.

Jedną z praktyk zalecanych inwestorom jest również zatrudnianie w trakcie budowy inżyniera ochrony środowiska dbającego o ochronę środowiska w trakcie budowy, który nie tylko odpowiada za wypełnienie wymogów dotyczących ochrony środowiska zawartych w decyzji środowiskowej, ale również dodatkowo może zaproponować inne przyjazne środowisku rozwiązania w trakcie jej trwania.

Czy Ministerstwo Rozwoju Regionalnego sporządziło mapy kolizji inwestycji infrastrukturalnych z obszarami Natura 2000 dla inwestycji planowanych w ramach środków UE w latach 2007-2013?

Zgodnie z wymogami prawa polskiego jak również prawa unijnego zanim zostanie podjęta decyzja o realizacji programu dotyczącego budowy obiektów infrastrukturalnych należy przygotować strategiczną prognozę oddziaływania na środowisko. Dokument ten jest bardziej ogólny od raportu z oceny oddziaływania na środowisko (który szczegółowo opisuje pojedynczą inwestycję), ponieważ dotyczy wielu projektów, przy czym są to często dopiero koncepcje, pozbawione szczegółów. Dla wszystkich programów operacyjnych zakładających inwestycje infrastrukturalne zostały sporządzone takie prognozy i podlegały one konsultacjom

społecznym. Raporty końcowe z tych dokumentów są dostępne na stronach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w przypadku programów zarządzanych przez ministerstwo oraz na stronach Urzędów Marszałkowskich dla programów regionalnych.

Warto podkreślić, że Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w sposób szczegółowy przeanalizowało ewentualne kolizje z obszarami Natura 2000 największych inwestycji infrastrukturalnych planowanych do finansowania w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – są to m.in. autostrady, drogi krajowe, linie wysokiego napięcia (most energetyczny Polska – Litwa), zbiorniki przeciwpowodziowe, gazoport. W ramach analizy ich wpływu na obszary Natura 2000 zastosowano tzw. metodę „czarnego scenariusza”. Metoda ta oznacza, że wskazano największą możliwą ilość kolizji z obszarami Natura 2000 dla danej inwestycji. W praktyce po opracowaniu przez inwestorów szczegółowego raportu z oceny oddziaływania dla konkretnej inwestycji liczba ta znacznie się zmniejszy, ponieważ inwestor będzie starać się wybrać taki wariant lokalizacji inwestycji, który będzie najmniej szkodliwy dla przyrody.

Raport dla Indykatywnego wykazu dużych projektów wraz z listą inwestycji infrastrukturalnych w ramach PO IiŚ jest dostępny na stronie internetowej <http://www.funduszspojnosci.gov.pl/20072013/srodowisko/>.

Jakie inwestycje mają największy negatywny wpływ na obszary Natura 2000 i na środowisko?

Udzielenie odpowiedzi na tak postawione pytanie jest bardzo trudna. „Szkodliwość” danego przedsięwzięcia dla środowiska zawsze zależy bowiem od tego, na jakie elementy środowiska będzie ono mieć największy wpływ. Nie można tego ustalić w oderwaniu od konkretnej lokalizacji i analizy otoczenia, w tym zwłaszcza tych elementów środowiska, które podlegają ochronie na danym obszarze. Aby jednak ułatwić proces podejmowania decyzji w tym zakresie, na podstawie wyników wieloletnich prac nad oddziaływaniem poszczególnych typów przedsięwzięć na środowisko podzielono je na dwie podstawowe kategorie – tych dla których wystąpienie znaczących negatywnych oddziaływań jest bardzo prawdopodobne i tych, gdzie takie oddziaływania mogą wystąpić oraz pozostałe, gdzie uciążliwości nie występują lub mają ograniczony, lokalny charakter.

Listy tego typu inwestycji zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. *w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko*. Inwestycje w tym rozporządzeniu są podzielone na dwie grupy – w pierwszej grupie znalazły się najbardziej szkodliwe inwestycje, dla których sporządzenie raportu z oceny oddziaływania na środowisko jest obowiązkowe. W drugiej grupie znalazły się takie inwestycje, które mogą, ale nie muszą szkodzić środowisku – zawsze zależy to od ich lokalizacji. W przypadku inwestycji z II grupy inwestor może wystąpić z zapytaniem do odpowiedniego urzędu, czy w jego przypadku taki raport jest wymagany i jaki powinien być jego zakres.

Jeśli chodzi o przykłady to raport z oceny oddziaływania na środowisko będzie zawsze wymagany m.in. dla autostrad i dróg ekspresowych, dużych elektrowni, hut, gazociągów, sztucznych zbiorników wodnych o dużej pojemności, a także bardzo dużych oczyszczalni ścieków (I grupa).

Raport może być wymagany m.in. dla mniejszych oczyszczalni ścieków (np. jeśli w pobliżu jest obszar Natura 2000), zakładów produkujących szkło, garbarni – bo np. zakład ten będzie usytuowany w pobliżu osiedla mieszkaniowego (II grupa). W tym przypadku jednak decyzję musi wydać odpowiedni organ.

Wprowadzenie Europejskiej Ekologicznej Sieci Natura 2000 spowodowało jednak konieczność nałożenia obowiązku przeprowadzania oceny oddziaływania na środowisko również na przedsięwzięcia niewymienione w tym Rozporządzeniu. Jest to tzw. III grupa inwestycji, które mogłyby znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, dla których sporządzenie oceny jest konieczne. W przypadku przedsięwzięć grupy III ocena ogranicza się tylko do zagadnień oddziaływania na obszary Natura 2000. Należy podkreślić, że kwestie te powinny być także zawsze przeanalizowane w dokumentacji w sprawie oceny oddziaływania dla przedsięwzięć I i II grupy.

Warto tu podkreślić, że o obowiązku takim nie przesądza lokalizacja w granicach obszaru, ale przede wszystkim możliwość wystąpienia oddziaływania. Dlatego obowiązkowi przeprowadzenia oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 mogą podlegać inwestycje położone nawet w pewnej odległości od ich granic, jeżeli ich budowa lub eksploatacja może wywołać niekorzystne skutki na obszarze chronionym.

Co oznacza zapis zamieszczony we wszystkich programach operacyjnych na lata 2007-2013, mówiący, że:

Projekty współfinansowane w ramach programu operacyjnego będą w pełni zgodne z postanowieniami dyrektywy o os, siedliskowej i ptasiej. W fazie wyboru projektów zostaną zastosowane odpowiednie kryteria kwalifikacyjne celem zagwarantowania, że projekty spełniają wymagania nakreślone przez powyżej wymienione dyrektywy. Współfinansowanie projektów, które negatywnie oddziałują na potencjalne obszary Natura 2000 (tzn. te obszary, które w opinii Komisji Europejskiej powinny zostać wyznaczone w 2004 roku, ale nie zostały wyznaczone przez Polskę), nie będzie dozwolone.

Obszary Natura 2000 są wyznaczone na podstawie dwóch dyrektyw:

1. Dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków (ze zmianami) – dyrektywa ptasia;
2. Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory – dyrektywa siedliskowa.

W przypadku dyrektywy ptasiej Państwo Członek UE wyznacza obszary specjalnej ochrony ptaków (w Polsce w formie rozporządzenia Ministra Środowiska) i powiadamia o tym Komisję Europejską. W przypadku dyrektywy siedliskowej Państwo Członek UE wyznacza listę proponowanych obszarów siedlisk (czyli miejsca gdzie znajdują się zarówno chronione rośliny jak i zwierzęta), a propozycje przesyła Komisji Europejskiej. Następnie propozycje te podlegają negocjacom, a po ich zakończeniu – zostają wyznaczone w formie rozporządzenia Ministra Środowiska. W prawie polskim takie zapisy zostały ujęte w ustawie Prawo ochrony przyrody.

Przed wejściem do Unii Europejskiej rząd polski wyznaczył obszary Natura 2000 i przekazał je Komisji Europejskiej. W tym samym czasie (w roku 2004) swoje propozycje przekazały Komisji Europejskiej również polskie organizacje ekologiczne, a liczba propozycji tych obszarów chronionych była wyższa od propozycji polskiego rządu. Komisja Europejska na podstawie tej informacji zwróciła się do Polski o wyznaczenie większej liczby obszarów, opierając się na danych przekazanych przez ekologów. Ponieważ wyznaczenie obszarów wymaga przeprowadzenia szeregu prac związanych z inwentaryzacją przyrodniczą (tj. naukowym zbadaniem występowania jakiegoś gatunku na danym terenie), muszą być prowadzone szczegółowe obserwacje, często w ciągu całego roku kalendarzowego (np. w

przypadku ptaków wędrownych trzeba je obserwować np. w okresach lęgowych, kiedy przebywają na danym terenie) nie można ich wyznaczyć w szybkim tempie.

Niemniej jednak Minister Środowiska wyznaczył, a rząd polski zatwierdził do 17 lipca 2007 roku 364 specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000 oraz 124 obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, co w zasadzie wyczerpuje listę przekazaną do Komisji Europejskiej w roku 2004 przez ekologów. Jedynie kilka obszarów nie zostało dotychczas wyznaczonych z tej listy i w związku z tym stosując zasadę przezorności nie można na tych obszarach prowadzić żadnych prac budowlanych, które mogłyby mieć negatywny wpływ na dane siedlisko. W tym przypadku nie można również stosować działań kompensacyjnych i brak jest podstaw prawnych do uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach inwestycji. Zapis ten wynika zarówno z przepisów prawa polskiego jak i unijnego. Na pozostałych obszarach można starać się o decyzję, jeśli wypełni się odpowiednie warunki, opisane na początku. Co ważne, Polska uzgodniła, że wyznaczenie obszarów siedliskowych Natura 2000 (tych, które trzeba negocjować z Komisją Europejską) będzie liczone od momentu kiedy prześlemy polskie propozycje. W związku z tym zapis ten należy traktować jako zapis przejściowy.